

מכון הת"ם
יד רפאל
 לתורה, הספדה וחקי ההלכה

שע"י ישיבת "כסא רחמים" ספרדית
 ע"י החסיד העניו רבי רפאל מאוזו אביו של הגה"ק "איש מצליח" זצ"ל
 בנשיאות: מרן מופת הדור הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצ"ל
 ומרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבנו מאיר מאוזו שליט"א
 בראשות הגאון ר' שלמה מועלם שליט"א
כתובת: רח' הרב עוזיאל 26 ב"ב, טל': 03-5747316
 עורך העלון: הרב רפאל יוסף

אור ההלכה

עלון תורני
 בעניני סת"ם

מס' 142 | שבט תשפ"ג | שנה י"ג | לענ"ג יוסף בן כונה, טובה בת צלחה ע"ה

דבר העורך

מהפכת השקפים - ביד רפאל

מנת לתת את התמרורי אזהרה הגדולים ביותר שאיתם לא יוכל הסופר לפספס קידוש אזכרות. בתחילת כל שורה יופיע בסימון אדום כדי לתת לסופר את הדעת אם השורה תהיה צפופה ומאתגרת או מרווחת וקלה יותר לכתבה. משורה לשורה שמעל/מתחת יופיעו התראות על אותיות

פ על ק וכיו"ב על מנת שהסופר יראה מראש את כל ה"מוקשים" עליו להזהר מהם במהלך השורה. **בתפילין ומזוזות** תיבות הדומות זו לזו כגון טוטפות מלא וחסר, וכן תיבת מזוזות מלא וחסר, נדפסו בצבע ירוק כדי שהסופר יתן אל ליבו ויכתוב כהוגן ולא יבוא לידי טעות.

כל אות ואות מתוכנתת ויושבת במקומה במלאכת מחשבת ובעזרת התוכנות המתקדמות ביותר בתחום. ההרחבות והצמצומים נעשו בחכמה ובשום שכל על מנת לשוות לסת"ם מראה אחיד ומרהיב (בוודאות מעלה את הערך הכספי של הסת"ם). הכתיבה טבעית באופן שאפשר לכתוב אחד על אחד.

המחירים שווים לכל נפש תוך התחשבות במעוטי יכולת, יצרנו תיקון סופרים זהה ללא צבעים במחיר מוזל יותר. אפשר לחלק בתשלומים שווים (עד 10 ללא ריבית) ובעוד מגוון אפשריות תשלום.

לפרטים 055-6682264 או בקרו באתר יד רפאל.

משלוחים לכל הארץ עד הבית!

העלון יוצא לאור בסיוע:

הודעות המכון

רצועות "כתר ההידור", יצור כל סוגי הרצועות לתפילין, עור עליון עבודת יד, ועבודת מכונה, שחורות משני הצדדים. וכל שלבי הייצור נעשים עם כל ההידורים ההלכתיים ע"י אברכים יר"ש, כמו כן הרצועות עומדות תחת **בקרה טכנולוגית**

צמודה על איכות הרצועות ע"י מומחים מהשורה הראשונה. בהשגחת:

הרה"ג רבי שלמה מחפוד שליט"א והרה"ג רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א והרה"ג רבי שלמה מועלם שליט"א.
 כתובת המפעל: א.ת.נתיבות ת.ד. 5077 טל: 08-9933597 נייד hazotm@walla.com 050-6740000

לקבלת העלון: בבית ההוראה ניתן לקבלו חינם בין השעות 14-13. **בדואר:** דמי מינוי לשנה 50 ₪ עבור 12 גיליונות, אם שולחים צ'ק יש לכתוב לפקודת: "הרב שלמה מועלם". ת"ד 6357 פתח תקווה

יד רפאל בדרום אמריקה

מהנעשה במכון

בתקנים המחמירים של מכון יד-רפאל כמו בשאר מפעלי העיבוד של קניגסברג, העומדים תחת פיקוחנו כבר כמה שנים. יש לציין, שהפיקוח במכוננו מתחיל כבר ממשלוח העורות על ידי ספק העורות, והגעת העורות למפעל, שטיפת העורות, שלבי העיבוד השונים, הסרת שכבת השומן והגידים מצד הבשר, תליית הקלפים לייבוש

הפולמוס עקב ההמחלוקת הלכתית בעניין גירוד הקלף ועיבודו שנמשכה כמה שנים [עיינו בקובץ יד רפאל ח"א סימנים ו' ז' ח' י"ג י"ד] וכל צד התבצר בעמדתו, והסופרים אומרים מי יראנו טוב, ורוצים לכתוב על קלפים הכשרים לדעת מרן הבית יוסף, שצריך לגרד הרבה מצד

הבשר ומעט מאוד מצד השיער. הוחלט במכון יד-רפאל לצאת לשטח ולפקח מקרוב על ייצור הקלף במפעלים בכל שלבי העיבוד וההכשרה כדי לספק לציבור המהדרין קלף מהודר ללא כל חשש.

המשגיח מכניס את הסיד לחבית

העורות תלויים ליבוש

מיותר לציין שנמצא במפעל משגיח מיוחד המוסמך על ידי המכון שנמצא במשך כל שעות העבודה במפעל, ומניח את העורות והסיד לשמה, כולל הלחיצה על כפתורי הפעלת החביות ועוד.. והכל ע"פ ההוראות והחומרות המקובלות בכשרות המכון "יד-רפאל". ויכולים אהינו בית ישראל מכל העדות והחוגים לכתוב סת"ם על קלפים אלו, שהם מהודרים בתכלית ההידור ללא כל חשש.

צוות הכשרות בראשות ראש המכון הגאון רבי שלמה מועלם שליט"א ביקרו לאחרונה במפעלי הקלף החדשים של "קניגסברג" שבדרום אמריקה, המייצרים קלפים מעורות דרום אמריקאים משובחים ביותר, ועקבו מקרוב אחר כל שלבי הייצור, בבדיקה מדוקדקת וקפדנית כדי שיעמוד

שאלות ותשובות שנשאל מרן רה"ג הגאון רבי מאיר מאוזו שליט"א

שואל ומשיב | נאמן ס"ט

דהיינו שכתבתו משמאל לימין ולא מימין לשמאל כדרך הכותבים, ורק בהגיעו לשם קדוש כותב אותו כסדרן. וכן כותב מגילת אסתר. השאלה, האם זה נחשב לספר תורה מהודר או שיש בזה איזה חסרון.

שאלה: סופר סת"ם, האם כשקם מהכתיבה צריך לסיים כל פעם בדבר טוב?

תשובה: ישתדל לסיים כל פעם לא בדבר רע.

שאלה: אדם שהזמין ס"ת מהודר והתברר שהסופר כותב את האותיות כהלכתן, אולם הוא מתחיל לכתוב מסוף השורה לתחילתה,

שאלות מבית הוראה יד - רפאל

מאת הר"ג ר' שלמה מועלם שליט"א
מח"ס יריעות שלמה ד"ח וראש המכון

המשך מגילון קודם

שלא כסדרן בחצי אות

ג. וכן הסכימו כל האחרונים שאנו סומכים עליהם הלכה למעשה ה"ה הפמ"ג והמשנ"ב והקול יעקב ועוד, וכיון שבדין זה מיקל הפמ"ג וכל הבאים אחריו, יש לפסוק כמותו כמ"ש בעלי הכללים דאם הוא מיקל באיזה דין, יש לסמוך עליו בפשיטות, כמ"ש מו"ר הגאון הנאמ"ן שליט"א בכללי הוראה שבריש ספר משנה ברורה (ח"א מהדורת איש מצליח), דכאשר הפמ"ג נוטה להקל באיזה דבר אפשר לסמוך עליו להקל בפשיטות, אע"פ שרבנים אחרים מחמירים, כי הרב פמ"ג הוא גאון מובהק ומחמיר הרבה, ואם פסק להקל אפשר לסמוך עליו בהחלט וכמ"ש הגאון רבי משה שתרנג זצ"ל אב"ד תונס בשו"ת ישיב משה (ח"א סימן לד) וז"ל: ובדבר שמתירין אותו רבני אשכנז כגון הרב תבואות שור או הפמ"ג או הרב לבושי שרד ז"ל אע"פ שכמה רבנים אחרים מחמירים יש להתיי, שרבנים אלו הם גאוני מובהקים ומחמירים הרבה ומחפשים הרבה חיפוש מחיפוש בכל הצדדים ואין מתירים אלא בדבר ברור שאין בו שום צד של איסור, ועליהם יש לסמוך ולהתיר בפשיטות. ע"כ. ואע"פ שמדבר שם ביו"ד לענין טרפיות מ"מ הוא הדין לדברי הפמ"ג באו"ח, דמאי שנא, סדנא דארעא חד הוא. עכ"ל.

ד. ובעיקר דין שלא כסדרן במקצת האות דעת הרב אבני נזר (או"ח סימן ט"ו), ושו"ת שואל ומשיב (מהדורה ג' ח"א סימן צ"ו) ותפארת אריה (סימן ל"ב פרק ל"א אות ד') לפסול, ובשו"ת שבט הלוי ח"א (סימן י"א אות ב') וח"ו (סימן ד' סוף אות ה') וח"ו (סימן קס"ד אות ג' ע"ש) כתב שלכתחלה יש להחמיר כדעת הרב אבני נזר. ומקרוב נדפס קובץ "קדושת סת"ם" (כסלו תשנ"ו) וראיתי להרב שבט הלוי (עמוד י"ד) שהביא דברי הרב אבני נזר הנ"ל והעיר על דבריו שבאמת לא ראינו בכל ראיותיו דבר מכריע. ובאמת שכך שכן נהגו הסופרים עשרות בשנים ע"פ דברי הרב פמ"ג וקסת הסופר ומ"ב, וכמו שהעיד הרב השואל בשו"ת שבט הלוי ח"ז (סימן קס"ד אות ג') ששמע מסופרים מובהקים וישישים שנוהגים כהפמ"ג, וכנראה כן מנהג רוב הסופרים כיום. ע"ש. ונראה שכן דעת מרן, מדס"ל שאם עשה חק תוכות בחצי אות שמוותר להשלימה בכתיבה, וכן אם חצי אות נעשה שלא לשמה

וגמר את האות לשמה שכשר (וכמ"ש בח"א פרק הערה 13), א"כ מסתבר דה"ה שלא כסדרן, כל שגומר את האות כהוגן. וכן ראיתי להרב שבט הלוי צוק"ל (הו"ד בקובץ "קדושת סת"ם" כסלו תשנ"ז עמוד ט"ו) שכתב בזה"ל: ובאמת דין זה יש לו שייכות עם המבואר במ"א (סימן ל"ב ס"ק כ"ג) דאם עשה מקצת אות בחק תוכות או מאליה נפלה טפת דיו וגמר האות בכתיבה דכשר לדעת הב"ב באה"ע (סימן קכ"ה), והיינו דבין לענין עצם דין כתיבה ובין לענין דין לשמה אם אין הפסול בכל האות כשר להב"י, והכי נמי בשלא כסדרן, עכ"ל, והרי זה כמו שכתבנו בס"ד בדעת מרן ז"ל. וכן בקודש חזיתיה להרב שלחן מלכים (סימן י"ג ס"ק ח"ה) שהביא מחלוקת זו וכתב שהמנהג כפמ"ג, ולכן אם נזדמנה אות שנפסלה בתיבות האחרונות "כימי השמים על הארץ" מוחקים לכתחילה קצת מכל אות ואות עד סוף כל הפרשה, ומתקנים את האות שנפסלה וחוזרים ומשלימים האותיות שמחק מקצתן וכן עיקר, כי כל האחרונים הסכימו להפמ"ג, וידוע שדעת הרבה ראשונים שכל שלפנינו כתוב כסדרן אינו פוסל משום שלא כסדרן, וכדעת הרדב"ז דפסול שלא כסדרן דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, על כן אין אחר המנהג כלום, כנלע"ד. ע"ש. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ז (סימן ב) ובשו"ת אבן חן ח"ב (סימן ב).

ובאמת שמנהג זה הוא קדום מאוד וכבר נהגו מאות בשנים לכתחילה וכמו שעשה מעשה בעצמו הגאון המפורסם ספרא רבא דישראל מהר"ם זבאר זצוק"ל שהיה ממגורשי ספרד וכתב בספרו מלאכת סופר (עמוד ע"א). וז"ל: פעם בא לידי תפילין שהיה כתוב בהן "וכל בכור אדם" שתי פעמים, וגרדתי בכור השני והארכתי רי"ש של בכור הראשון. עכ"ל. והו"ד ביריעות שלמה (ח"ב כלל כ"ה סוף הערה 2) ומי כמוהו מורה, וכן הורה למעשה הגאון הרב כנסת הגדולה בשני ספריו כמ"ש לעיל.

וכיון שכך הורו גדולי הדורות, וכן מבואר מפסק מרן, וכן הסכימו רוב האחרונים ועל צבאם הפרי מגדים, וכן המנהג פשוט זה מאות שנים עד ימינו אנו, ללא חשש או פקפוק בכל עדות ישראל. כך יש להורות לכתחילה ללא חשש כלל ועיקר, בין שכתב תיבה כפולה, שיכול למחוק השניה ולהרחיב האות עד כדי הצורך, ובין כתב כמה תיבות והבחין ששכח אות, שדי בביטול צורתן ולהשלים האות החסרה ולחזור ולהשלים צורת האותיות שביטל, ואין צורך למחוקן לגמרי, כי להלכה למעשה אין שלא כסדרן בחצי אות.

שמות הכתובים על כלים ועל דברים שונים

פינת ההלכה

שם הכתוב על מצבה

לב. מותר לכתוב את השם על מצבה שעל הקבר.

שם הנמצא בבזיון

לג. שם שנכתב במקום בזיון, כגון: בבית הכסא או בפתח בית הכסא, יש לעשות כל תחבולה כדי להוציאו בשלמות ולגונזו, ואם אי אפשר, צריך למחוקו ולהסירו כדי שלא יהיה מונח בבזיון, כי איסור בזיון כתיב הקודש חמור יותר

תיקון סופרים

הערות למעשה בקצרה
בדברי הפוסקים
האחרונים

בספר משנת הסת"ם להרה"ג רבי יעקב שילוני שליט"א היוצא לאור על ידי ישיבת אהבת שלום, כתב בעמוד נ"א שתיבות השם שאינן שחורות כדין או שנשתנתה מראיתן למראה פסול, אף דכמה אחרונים מתירים להעביר קולמוס ואין בזה משום מחיקת השם, מ"מ יש לחוש לדעת האוסרים ואין להעביר עליהן קולמוס.

ויש להעיר על דבריו, דנהג מה שהביא מדברי הרשב"ץ (ח"א סימן קכ"ז) שאוסר, כבר הבאנו בסה"ק יריעות שלמה ח"ד (סימן ח סעיף יד ובהערה שם) למופה"ד מרן הגרעי"י צוק"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ט חו"ד סימן יט, וחי"ע עמוד שסב אות יח) שהעיר על הרשב"ץ מדברי הרשב"ץ עצמו שכתב בח"א (סימן ב ד"ה ואחר שנתפרש) שאפילו שם הכתוב בס"ת אין איסור למחוקו אלא כשמתכוין למחוק ולאבד, אבל כשמתכוין לתקן מותר, ושכ"כ בה"ג, שהרי מצינו בהיכל שמוטר לסתור אבנים ממנו כדי לתקן, ואפילו לסתור ההיכל כולו כדי לבנותו ולתקנו מותר, כדאינתא בבבא בתרא (ג). וגדולה מזו כתב עוד שם (בד"ה נמצא), אודות לוח שהסופר כותב עליו פרשת השבוע לתינוק להתלמד בו, ובסוף השבוע הוא מוחק הפרשה, וחוזר וכותב הפרשה האחרת, שנראה שאע"פ שאם יש שם אזכרות מחיקתם אסורה מן התורה ולוקים עליה, מ"מ י"ל שאינו אסור למחוקם אלא שלא לצורך, אבל לצורך כתיבת פרשה אחרת הרי זה מותר, שכיון שעובר זמן פרשה זו הוי כדין היכל שצריך תיקון שמוטר לסתורו ולבנותו, ולפי זה היה מותר בנד"ד אע"פ שיש שם אזכרות, אלא שהדבר קשה להתיר כן באיסור תורה, ומפני שאנו מדמים נעשה מעשה, אבל אם אין שם אזכרות, כיון שאין איסור מחיקה בזה אלא מדרבנן, אפשר להקל לצורך כתיבת פרשה אחרת, ופוק חזי מאי עמא דבר, ומנהגם של ישראל תורה הוא. ע"כ. הרי שמעיקר הדין גם הרשב"ץ מצדד להקל למחוק האזכרות

ממחיקתם. ולכתחילה יש למחוקו ע"י גוי, ואם אין גוי יש למחוקו ע"י ישראל גדול.

לד. שמות הקדושים הוי"ה ב"ה שנכתבו על הקירות ברחובות העיר באישון לילה ע"י חבורת נערים ריקים ופוחזים, שכתבו גם דברי נאצה וגידופים על השם, יש למחוקם ע"י גוי, ואם אין גוי ימחקם ישראל גדול.

לה. שם שנכתב בזדון בעצם יום השבת על הכביש על ידי יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, ועשו כן כדי לעצור הפגנה של החרדים לדבר השם, והשם מוטל בבזיון למרמס רגילים וגלגלי מכוניות, יש למחוקו ע"י גוי, ואם אין גוי ימחקו ישראל גדול. [מיריעות שלמה ח"ד]

לצורך תיקון כתיבת פרשה אחרת. וכל שכן שיתיר לצורך תיקון האזכרות עצמן. ע"ש. אלא שהחכם הנ"ל אין דרכו להזכיר בספריו דעתו של מרן צוק"ל ואינו מעיין בספריו הקדושים, ולכן לא ידע ולא הכיר המקורות הנזכרים.

ומה שהביא מהברכ"י שמהרמב"ן והריטב"א והר"ן נראה כדברי הרשב"ץ, כבר כתבתי בסה"ק שם בשם המהר"ם שיק (חו"ד סימן רסה ורסה חו"ד במאסף לכל המחנות סימן לב אות רעג) שכתב: ואני לא מצאתי שם שום משמעות. עש"ב. גם בשו"ת בנין ציון (ח"א סימן צו) פירש כוונת הרב ברכי יוסף המובא בשע"ת הנ"ל ראייתו מהרמב"ן הר"ן וריטב"א, אך סיים שם לדינא דלא קי"ל כוונתיה כי התוספות בשני מקומות חולקים ומתירים, והכי נקטינן לדינא דלא חשיב מחיקה בכה"ג. ע"ש. וכן מצאתי להרב שבט הלוי (ח"א סימן ז) שכתב בזה"ל: ובאמת לא ידעתי מה ראה יש לברכ"י מהראשונים הנ"ל, דכולם נמשכו רק אחרי לשון רבנו הרמב"ן, וכיון שהרשב"ץ לא כתב לאסור מחיקה דרך ודאי אלא דרך חשש, והחת"ס (יו"ד סימן רנו) כתב דקרוב לודאי שאין חשש, וזו לשון נטיה ברורה להקל, והמשנ"ב העתיקו להלכה, וגם דעת התורה מחייב כן דאין בזה גדר מחיקה כלל, כיון שהרבה רק דיו ע"ג דיו והתחתון מתקיים מכת העליון, ודבר פשוט דאם מחק שם עבודה זרה ע"י שהעביר דיו ע"ג דיו וחזקו ע"ז, שלא קיים כלל מצוות מחיקת דיו ע"ז. ודומיא לזה אין כאן איסור מחיקת השם כדעת מרן החת"ס כי שני הדברים תלויים זה בזה. וכיון שהחת"ס בריא ליה, ודעת הברכ"י דרך צ"ע למעשה, אין ספק מוציא מודאי. וכמדומה שכן מנהג העולם להקל בזה. עכת"ד. ועיי"ש בסה"ק הנ"ל שהבאנו עוד הרבה הוכחות שמוטר להעביר קולמוס ובפרט שכן פסק מופה"ד צוק"ל.

לפיכך: אותיות השם שנתאדמו מחמת יושן, ונעשה צבען כעין מראה חום, מותר להעביר עליהן בהירות קולמוס בדין כדי להשחירן גם בתפילין ומזוזות וכן המנהג פשוט. ואין לאסור העברת הקולמוס משום שמוחק את השם או משום מנומר.